

Wijzigingen EIS-publicaties

Voor u ligt de laatste nieuwsbrief van EIS Kenniscentrum Insecten. Vorig jaar hebben we de EIS-publicaties kritisch bekeken in het licht van het nieuwe meerjarenplan. Een van de besluiten was om de papieren nieuwsbrief op te heffen. Nummer 78 is dus het laatste nummer.

Een ander besluit was om Nederlandse Faunistische Mededelingen (NFM) per 1 januari 2024 alleen nog digitaal uit te brengen. De artikelen worden geplaatst op Natuurtijdschriften.nl en zijn daar gratis te downloaden. Op Eis-nederland.nl/nfm kunt u een alert instellen voor nieuw geplaatste artikelen. NFM wordt dus niet meer aan de donateurs verzonden.

Voor de donateurs maken we *Insecten*, een nieuw magazine met bijzondere verhalen over ongewervelde dieren.

De opties voor het donateurschap zijn nu de volgende:

- **Donateur Basis** (17,50 euro per jaar). U ontvangt 2 x per jaar het nieuwe magazine *Insecten*.
- **Donateur Plus** (27,50 euro per jaar). U ontvangt het nieuwe magazine *Insecten* (2 x per jaar) en *Entomologische Tabellen* (onregelmatig).

U kunt zich opgeven als donateur door een mail te sturen aan eis@naturalis.nl of via deze pagina: Eis-nederland.nl/over-eis/donateur-worden. De huidige donateurs zullen in december een apart bericht ontvangen bij het laatste fysieke nummer van *Nederlandse Faunistische Mededelingen*.

Eerste opzet kافت nieuwe magazine.

Werkgroepen

Motmuggen

'Poging tot veldgids', dat zie je niet vaak. Om de prachtige en fotogenieke motmuggen populairder te maken, probeer ik zo ver mogelijk te komen met determineren vanaf foto's. Zelf zie ik ze niet zo veel, op waarneming.nl en waarnemingen.be des te meer. Een eerste versie van een veldgids, geen fysiek boek maar een pdf, kan je nu downloaden op mijn site: At-a-lanta.nl/weia/Motmuggen.html. Er kunnen al meer soorten van foto herkend worden dan ik vooraf dacht, en er gaat nog heel wat komen, de pdf zal voortdurend aangevuld worden.

Het aantal soorten van Nederland en België samen bedraagt 103. Allemaal krijgen ze een A5-je in de gids, maar op 30 bladzijden staat alleen nog maar een naam. Minimaal een vleugelfoto uit een collectie is het streven, maar de collecties van Leiden en Brussel zijn verre van compleet. Er is dus nog veel te doen.

De soortenlijst van België is veel groter dan die van Nederland en ik ga ervan uit dat heel wat Belgische soorten ook in Nederland voor zullen komen. Inderdaad heb ik al paar kandidaten gevonden, maar helemaal zeker acht ik die nog niet. Het koppelen van foto's uit de natuur aan foto's van vaak verfrommelde en verbleekte en gesleten museumdieren is niet eenvoudig, maar als het lukt om ineens zo'n koppeling te maken is de

vreugde groot. Daarna kan ik gaan zoeken of er in het archief meer foto's van die soort te vinden zijn. Ze krijgen hun naam, de waarnemers zijn blij én ze gaan nog wat fanatieker fotograferen. Zodat ik weer meer van die mooie veldfoto's in de gids kan opnemen.

Weia Reinboud

Mannetje *Pneumia nubila* (foto Weia Reinboud).

Aquatische Oligochaeta

Er wordt op dit moment hard gewerkt aan een atlas voor de Nederlandse aquatische Oligochaeta. De data is verzameld bij de diverse instellingen. Het gaat in totaal om 133800 records van ruim 20000 verschillende locaties. Er zullen verspreidingskaarten worden gepresenteerd van 124 soorten waarvan 20 volledig marien. Van de 124 soorten zijn er 13 nieuw sinds de vorige publicaties (Van Haaren & Soors 2013, Van Haaren 2016) en één daarvan is zeker een nieuwe zoetwater-soort voor de wetenschap maar die ga ik niet beschrijven, maar laat het bij de genusnaam *Aktedrilus* spec. Van die 124 soorten wordt *Haber speciosus* afgevoerd van de Nederlandse lijst omdat bewijsmateriaal ontbreekt. Er wordt kritisch gekeken naar het complex van *Limnodrilus claparedianus* en *Limnodrilus hoffmeisteri* waarvan het vermoeden bestaat dat er tenminste 3 soorten van beiden in Nederland voorkomen (Zhou et al. 2021, Liu et al. 2017). Ook is gebleken dat *Nais communis* en *Nais variabilis* vrijwel niet morfologisch te scheiden zijn (Erséus et al 2017). Zodoende overweeg ik om deze soorten als een soortencomplex te presenteren. Heel interessant is dat een van de nieuwe soorten voor Nederland *Chaetogaster setosus*, sinds de eerste melding in de Rijn bij Wageningen (11.x.2017) nu op veel plaatsen in de grote rivieren (IJssel, Waal, Hollands Diep, Maas, Neder-Rijn) is aangetroffen. Hetzelfde geldt ook voor de nieuwe *Aktedrilus* spec. (sinds 9.v.2019 in de IJssel) die is aangetroffen in de Lek, IJssel, Waal, Haringvliet, IJmeer, Neder-Rijn, Maas en Hollands Diep. Voor beiden geldt dat het zeer kleine soorten zijn die makkelijk de standaardzeef met maaswijdte van 0,5 mm passeren.

Een tweetal grotere soorten regenwormachtigen, te weten *Sparganophilus tamesis* en *Criodrilus lacuum* is nu ook bevestigd voor Nederland en over de eerste soort is daar recent melding van gemaakt in de Macrofaunanieuwsbrief (Van Haaren & Achterkamp 2023). In een nieuw artikel over de

vondst van *Tasserkidrilus* in Slovaakse (Kokavec 2021) wordt gesuggereerd dat *Tasserkidrilus* cf. *americanus* in Europa (en dus ook die in Nederland) duidelijk een andere soort is dan de Amerikaanse individuen. Het lijkt er dus op dat de Europese *Tasserkidrilus* een zelfstandige soort is naast *T. americanus*.

Van een aantal mariene soorten is het nog steeds maar bij één record gebleven, mede ook omdat marien onderzoek ten eerste nogal kostbaar is en ten tweede de mariene oligochaeten verhoudingsgewijs dunner zijn dan de zoetwatervertegenwoordigers en dus ook snel de zeef (met een maaswijdte van 1 mm) passeren. Heel opmerkelijk is echter de recente vondst van *Tubificoides fraseri* in een zoute ondiepe plas op Flakkee. Waarschijnlijk zit die soort daar al heel lang maar ze kon pas recent worden bevestigd door de vondst van een seksueel volwassen exemplaar. Het vermoeden bestaat dat de soort alleen daar in Nederland voorkomt.

Erséus, C., I. Envall, P. De Wit & L.M. Gustavsson 2017. Molecular data reveal a tropical freshwater origin of Naidinae (Annelida, Clitellata, Naididae). – *Molecular Phylogenetics and Evolution* 115: 115-127.

Kokavec, I. 2021. *Tasserkidrilus* cf. *americanus* (Clitellata, Naididae) - A new record from Slovakia confirms the dissimilarity between the European and North American populations. – *Biodiversity Data Journal* 9: 1-11.

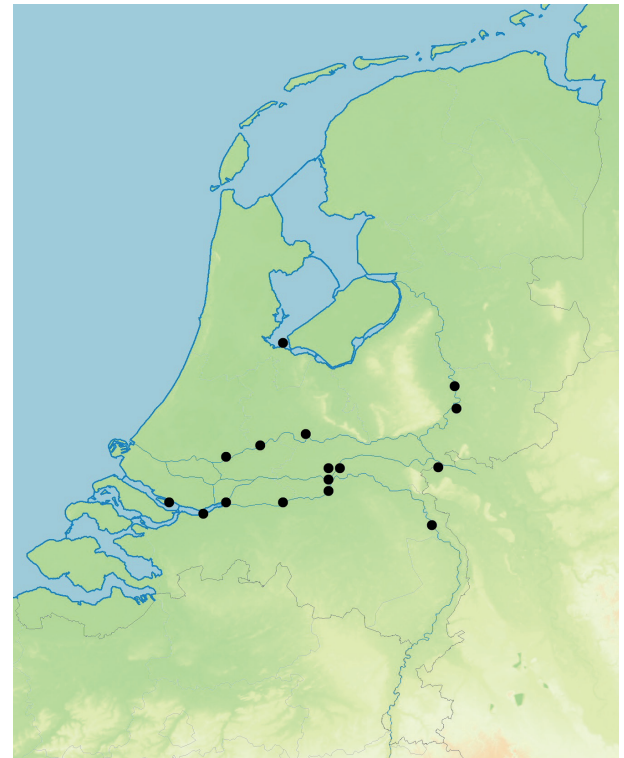
Haaren, T. van 2016. Oligochaeten van brakke en zoute wateren in Nederland (Annelida: Oligochaeta). – *Nederlandse Faunistische Mededelingen* 46: 115-164.

Haaren, T. van & B. Achterkamp 2023. De Amerikaanse wortelwroeter *Sparganophilus tamesis* in Nederland, een nieuwe exoot en een vertegenwoordiger van een nieuwe familie voor Nederland (Annelida: Sparganophilidae). – *Macrofaunanieuwsbrief* 163: 3-9.

Haaren, T. van & J. Soors 2013. Aquatic Oligochaeta of the Netherlands and Belgium. – *KNNV Uitgeverij, Zeist*.

Zhou, T., Y.U. Peng, H. Wang, C. Erséus & Y. Cui 2021. Molecular taxonomy and description of a new species of *Limnodrilus* (Naididae, Clitellata, Annelida) in China. – *Zootaxa* 5082: 301-321.

Ton van Haaren

Verspreiding van *Chaetogaster setosus* (links) en *Aktedrilus* spec. (rechts).

Mollusken

Op 25 maart 2023 organiseerden Naturalis, de Nederlandse Malacologische Vereniging, Stichting ANEMOON, Het Groene Strand, Stichting De Noordzee en de Strandwerkgemeenschap gezamenlijk de Grote Schelpenteldag in Nederland. Na een succesvolle pilot op zeven Zuid-Hollandse stranden in 2022 werd de dag nu landelijk georganiseerd. Op 19 locaties verspreid langs de hele kust deden meer dan duizend enthousiaste deelnemers mee en er werden duizenden schelpen geteld. Voor het eerst ontstond zo een goed beeld van de schelpenfauna op de Nederlandse stranden.

Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd naar land- en zoetwaterweekdieren. Momenteel voert Stichting ANEMOON een groot onderzoek naar de Nauwe korfslak in de Duinen van Goeree & Kwade Hoek en Voornes duin.

De invoerapps en website van waarneming.nl worden steeds meer gebruikt voor het doorgeven van weekdieren en andere mariene organismen. De automatische fotoherkenning draagt er aan bij dat ook steeds meer mensen zonder veel voorkennis hun vondsten melden. Tijdens de validatoredag begin november 2023 is besloten te gaan werken in twee teams van validatoren: team “weekdieren” en team “mariene organismen”, waarbij het streven is ook alle andere soortgroepen uit het mariene milieu met validatoren af te dekken.

In 1996 zijn Stichting ANEMOON en EIS Nederland gestart met het Atlasproject Nederlandse Mollusken (ANM). Doel van het project was een zo landdekkend mogelijke inventarisatie van alle in Nederland voorkomende mollusken. De afgelopen decennia registreerde Stichting ANEMOON losse waarnemingen (vaak via streeplijsten) die vrijwilligers doorgaven in een ANM-database. Omdat de invoerportalen van waarneming.nl goed bevallen voor ‘losse waarnemingen’ heeft Stichting ANEMOON besloten deze waarnemingen niet langer zelf te verzamelen via eigen invoerkanalen zoals de papieren streeplijsten van het ANM. Een deel van de gegevens uit de ANM-database is overgedragen aan waarneming.nl, een ander

deel is of wordt rechtstreeks overgedragen aan de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Uiteindelijk worden alle gevalideerde waarnemingen getoond op het portaal van verspreidingsatlas.nl.

De data van de systematische monitorprojecten (zoals het Strandaanspoelsel monitoring project en Monitoringproject onderwateroever) worden ook met de NDFF gedeeld en in de verspreidingsatlas getoond, maar de invoer van die data blijft via Stichting Anemoon lopen.

Er zijn voorbereidingen in gang gezet om waarneming.nl ook geschikt te maken voor het registreren van vondsten van fossiele schelpen van de Nederlandse stranden. Frank Wesselingh en Ronald Pouwer van Naturalis stelden daarvoor een actuele soortenlijst op en daarmee wordt het namenregister weekdieren op waarneming.nl flink uitgebreid. Ook de kenmerken die per soort opgegeven kunnen worden, zullen waarschijnlijk iets worden aangepast, zodat in de toekomst beter onderscheid gemaakt kan worden tussen waarnemingen recente en fossiele schelpen. In de winter van 2022-2023 organiseerden Naturalis en STINAPA een estafette-expeditie naar Bonaire om de ongewervelden op het eiland beter in kaart te brengen. Elke twee weken kwam een ander team van soortspecialisten naar het eiland. Een van de teams richtte zich op de land- en zoetwaterweekdieren van Bonaire. De slakkenfauna bleek veel soortenrijker te zijn dan tot dan toe bekend was. Naast de 19 reeds bekende taxa werden 18 nieuwe soorten voor het eiland gevonden. Ook werd een beter beeld verkregen van habitatvoorkeuren en verspreiding van soorten over het eiland. Begin november 2023 is een zoekkaart gepubliceerd waarop alle gevonden soorten zijn afgebeeld. Een verslag van de expeditie met voorlopige resultaten verschijnt in december 2023 in *Spirula*. Een wetenschappelijk artikel waar de resultaten verder in worden uitgewerkt is in voorbereiding.

Sylvia van Leeuwen & Adriaan Gmelig Meyling

EIS-nieuws

Interview met André van Loon

We zitten in ons ‘EIS-hok’, waar we net te horen hebben gekregen dat we ook hier weer moeten verhuizen. Ik heb André’s standaardrecept koffie gehaald, hoewel ik aan André moet bekennen dat ik nog steeds niet zeker weet wat nu de precieze melk/koffie-verhouding moet zijn.

Eén-na-sterkste koffie en één streepje melk.

André krijgt al jaren te veel melk in zijn koffie van me (ik doe altijd twee of drie).

We kennen je natuurlijk in eerste instantie vanuit de vogelwereld, waar je onder andere hebt gewerkt aan de vertaling en bewerking van de onvolprezen ANWB-vogelgids.

Ja, dat doe ik altijd met veel plezier samen met Arnoud van den Berg, ook de nieuwste versie, die nu bijna in de winkel ligt. Nieuwe teksten worden door mij vertaald. Zeker de dingen die met de status in Nederland te maken hebben, houdt Arnoud bij. Ook bij het tijdschrift *Dutch Birding* deed ik redactiewerk,

waar ook al snel de productie bij kwam kijken. Dat ging vroeger via een ‘zetterij’ waar dan stroken tekst uitkwamen waar nog een heel bewerkproces achter zat. Daar begon ik mee rond 1988.

Maar wanneer heb je voor het eerst een mier gedetermineerd?

Dat was in mijn studietijd, waar ik op de VU dierecologie als hoofdvak had. Onderdeel daarvan was een studie naar mieren op Schiermonnikoog. Ik heb toen drie proefvlakken met elkaar vergeleken die successie-technisch in elkaars verlengde liggen. Eerst een strandvlakte onder de stuifdijk, waar met hoog water de boel zelfs overstroomde. In de embryoduintjes vestigde zich dan als eerste *Lasius niger*, de wegmier. In de Kobbeduinen hadden we het volgende proefveld waar de vegetatie zich al veel verder ontwikkeld had, en waar de gele weidemier de typische kensoort was. Ten slotte hadden we nog een proefveld in het centraler gelegen, wat kalkalmere deel dat het verst ontwikkeld was. Dit was het meest divers, wat ook mooi overeen